

**2014-2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų
panaudojimo vertinimas: 2021 m. atliktų vertinimų
apžvalga**

**2022 m. vasaris
Vilnius**

Turinys

Įvadas.....	3
1. 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio švietimo ir mokslo srities prioritetų strateginis vertinimas.....	4
2. Finansinių priemonių panaudojimo, investuojant ES struktūrinių fondų lėšas, poveikio vertinimas.....	8
3. ES fondų ir kitų investicijų į švietimo ir mokslo infrastruktūrą masto ir poveikio vertinimas.....	12

Įvadas

Siekiant įgyvendinti ES reglamento Nr. 1303/2013 reikalavimus programavimo laikotarpio pradžioje buvo sudarytas 2014–2020 m. ES SF lėšų panaudojimo vertinimo planas. Jo įgyvendinimui buvo patvirtinti 2015–2022 m. vertinimo planai, juose numatyta atlikti 61 vertinimą. Iki 2021 m. gruodžio 31 d. yra pabaigti 46 vertinimai, įgyvendinami 4 vertinimai ir 9 dar nepradėti įgyvendinti.

2015–2021 m. įgyvendintuose vertinimuose pateikta iš viso 770 rekomendacijų/strateginių siūlymų¹, (iš jų 356 rekomendacijos), 292 (82 %) pateiktų rekomendacijų įgyvendinta/įgyvendinama.

Įgyvendinant ES reglamento Nr. 1303/2013 reikalavimą – bent kartą per programavimo laikotarpį turi būti atliktas kiekvieno veiksmų programos prioriteto poveikio vertinimas, pagal 2015–2022 m. vertinimo planus buvo atlikta/atliekama/planuojama atlikti 41 *poveikio* vertinimą: a) 11 poveikio vertinimų, skirtų 2007–2013 m. laikotarpio veiksmų programų poveikio analizei, nagrinėjant panašių intervencijų, kurių įgyvendinimas tęsiamas 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, poveikį ir pamokas; b) 7 atskirų 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos (toliau – VP) priemonių ir prioritetų poveikio vertinimai, kuriuose nustatytas atitinkamų intervencijų poveikis ir išmoktos pamokos; c) 18 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio strateginiams tikslams ir horizontaliesiems principams bei prioritetams, taip pat 2014–2020 m. ir būsimojo programavimo laikotarpio ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkio plėtrai ir atskiriems ūkio sektoriams vertinimų; d) 5 kiti specifiniai poveikio vertinimai. Iš jų šiuo metu įgyvendinta 30 poveikio vertinimų.

Per 2021 m. buvo pabaigti 3 vertinimai. Buvo atliktas sisteminis horizontalus Finansinių priemonių panaudojimo, investuojant ES struktūrinių fondų lėšas, poveikio vertinimas ir du su švietimo ir mokslo sritimi susiję poveikio vertinimai - ES fondų ir kitų investicijų į švietimo ir mokslo infrastruktūrą masto ir poveikio vertinimas ir 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio švietimo ir mokslo srities prioritetų strateginis vertinimas. Juose pateikta 48 rekomendacijos/strateginiai siūlymai, iš jų 27 rekomendacijos.

2022–2023 m. planuojama atlikti horizontalų ES investicijų poveikio VP prioritetų tikslų įgyvendinimui vertinimą, kuriame bus išnagrinėti dar neįvertinti VP prioritetai ir kuriame visi atlikti/įgyvendinami poveikio vertinimai bus naudojami kaip antriniai duomenų šaltiniai.

¹ Visi vertinimuose pateikti siūlymai tobulinti ES SF investicijas skirstomi į rekomendacijas ir strateginius siūlymus

1. 2021–2027 m. ES fondų investicijų laikotarpio švietimo ir mokslo srities prioritetų strateginis vertinimas

Užsakovas: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM)

Vertinimą atliko: Smart Continent LT, UAB, 2021 m.

Vertinimo tikslas, uždaviniai, apimtis, metodai

Vertinimo tikslas – pasirengti 2021–2027 m. ES fondų programavimo laikotarpiui, siekiant gerinti švietimui ir mokslui skiriamų ES fondų investicijų panaudojimo kokybę, veiksmingumą ir nuoseklumą.

Vertinimo uždaviniai:

1. Įvertinti 2021–2027 m. ES programavimo laikotarpio Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau – Ministerijos) intervencijas, siekiant pagerinti švietimui ir mokslui skiriamą ES investicijų panaudojimo kokybę, veiksmingumą ir nuoseklumą.
2. Įvertinti Ministerijos pasirengimą įgyvendinti 2021–2027 m. reikiamą švietimo sąlygą ir jai taikomus kriterijus, teikiant pasiūlymus dėl teisės aktų tobulinimo, siekiant pagerinti švietimo sistemos efektyvumą.
3. Įvertinti konkrečių 2021–2027 m. laikotarpio priemonių investavimo logiką ir laukiamą socialinę–ekonominę naudą.

Apimtis

ES fondų galimos investicijos švietimo ir mokslo srityje 2021–2027 m.

Naudoti metodai

Pirminių ir antrinių informacijos šaltinių (statistikos duomenų, anksčiau atliktų vertinimų, teisės aktų, švietimo ir mokslo sektorių situacijos ataskaitų) analizė, interviu su švietimo ir mokslo sistemos darbuotojais, suinteresuotais asmenimis bei ekspertais.

Pagrindiniai vertinimo rezultatai

Buvo įvertinti 7 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos Lietuvai projekto (toliau - Programos projekto) uždaviniai. Programos projekte numatyti su švietimo ir mokslo sritimis susiję uždaviniai atliepia svarbiausias švietimo ir mokslo sektorių problemas, todėl yra tinkami planuojant aktualių problemų sprendimo būdus. Programos projekte suformuoti uždaviniai apima plataus masto intervencijas, ateityje turėsiančias teigiamą poveikį ir padėsiančias siekti nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose iškeltų švietimo ir mokslo srities rodiklių:

1. Vertinant Programos projekto prioriteto „Pažangesnė Lietuva“ uždavinius, nustatyta, kad
 - uždavinys „Stiprinti mokslinių tyrimų ir inovacinius pajėgumus, diegti pažangias technologijas“ atliepia svarbiausias MTEP vykdymui aktualias mokslo problemas – doktorantų ir tyrėjų trūkumą, iššūkius pritraukiant tyrėjus ir doktorantus iš užsienio dėl administracinių problemų ir kalbos barjero sukeltų nepatogumų, nepakankamą finansavimą. Lietuvos mokslo ir studijų institucijose (toliau – MSI) mažėja iš ūkinės ir komercinės veiklos gaunamos pajamos, vangiai bendradarbiaujama su verslu, MSI darbuotojams trūksta gebėjimų žinių perdavimo ir komercinimo srityje. Siekiant spręsti šias problemas Programos projekte numatyta skirti investicijas mokslinių tyrimų skatinimui, dalyvavimui tarptautinėse MTEP infrastruktūrose, tarptautiškumo didinimui pritraukiant tyrėjus iš užsienio ir skatinant lietuvius tyrėjus bei doktorantus įgyti daugiau patirties užsienyje, informacijos ir technologijų perdavimo centrų (toliau – ITPC) veiklos ir MSI darbuotojų vadybinių gebėjimų stiprinimui, siekiant plėtoti žinių perdavimą ir komercinimą, bei tyrėjų gebėjimų gerinimui ir tyrėjų karjeros patrauklumo didinimui.
 - Uždavinyje „Pasinaudoti skaitmeninio teikiama nauda piliečiams, įmonėms ir vyriausybėms“, nustatyta, kad numatyti sprendimai yra aktualūs ir tinkami. Programos projekte numatoma 2021–2027 m. laikotarpiu skirti finansavimą jungimuisi į Europos atvirojo mokslo debesį bei tobulinti mokslo darbuotojų gebėjimus taikyti FAIR (*angl. findable, accessible, interoperable, reusable*) principus.
 - Įgyvendinant uždavinį „Ugdyti pažangiajai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui reikalingus įgūdžius“ sprendžiamos tokios problemos, kaip atžalinių įmonių trūkumas, ITPC resursų trūkumas; mokslas ir verslas nesupranta vieni kitų darbo specifikos ir poreikių. Šis uždavinys yra vertinamas kaip aktualus ir tinkamas. Siekiant, kad

sustiprėtų MSI žinių perdavimo ir komercializavimo trūkumus planuojama šioje srityje pritaikyti vieno langelio principą bendradarbiavimui su verslu ir kurti bei įgyvendinti mentorystės ir pre-akceleravimo programas atžalinių įmonių ir startuolių veiklos skatinimui.

2. Programos projekto prioriteto „Socialiai atsakingesnė Lietuva“ uždavinių vertinimas:

- Uždavinys „Didinti švietimo ir mokymo sistemų kokybę ir rezultatyvumą“ tinkamai atliepia svarbiausias švietimo sistemos problemas, susijusias su kokybe ir rezultatyvumu. Švietimo sistemoje susiduriama su įvairių specialistų trūkumu arba nepakankama specialistų kvalifikacija, reikšmingai skiriasi mokinių rezultatai tarp skirtingų mokyklų, skirtumai tarp mokinių pasiekimų atsiranda ir dėl skirtingos dalyvavimo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme pradžios, trūksta tyrimus galinčių rengti kompetentingų edukologų, mokykloms trūksta savarankiškumo ir atsakomybės už pasiekiamus rezultatus. Programos projekte numatyta skirti lėšas naujų švietimo specialistų pritraukimui, pagalbos mokytojui ir mokiniui sistemos kūrimui, edukologijos studijų kokybės kėlimui, švietimo tyrimų skatinimui bei privalomojo ugdymo ankstinimui. Taip pat rekomenduojama tobulinti mokyklų priežiūros sistemą.
- Švietimo prieinamumą ir vienodų galimybių užtikrinimą riboja didelė socialinė atskirtis Lietuvoje, dalyvavimo ikimokykliniame ir (ar) priešmokykliniame ugdyme ir socialinio ekonominio (SEK) statuso nulemiami mokinių pasiekimai ir įstojimas į AM institucijas, menkos mokyklų kompetencijos dirbant su spec. ugdymo poreikių turinčiais mokiniais, visos dienos mokyklos veiklų trūkumas. Todėl Programos projekte numatytas uždavinys „Didinti švietimo prieinamumą sudarant vienodas galimybes gauti kokybiškas ir įtraukias švietimo ir mokymo paslaugas“ yra vertinamas kaip aktualus ir tinkamas. Siekiant spręsti šias problemas Programos projekte numatyta suteikti švietimo pagalbą bei koordinuotai teikiamas paslaugas asmenis, patiriantiems atskirtį ar socialines rizikas, dėl kurių kyla grėsmė patirti socialinę atskirtį, bei užtikrinti vienodas galimybes dalyvauti ikimokykliniame ir (ar) priešmokykliniame ugdyme ir VDM veiklose. Be to, šis uždavinys aktualus socialinių inovacijų įgyvendinimo srityje
- Vertinant uždavinio „Skatinti lanksčias kompetencijų kėlimo, kvalifikacijos įgijimo ir persikvalifikavimo galimybes“ nustatyta, kad uždavinys yra aktualus egzistuojančių švietimo ir mokymo sistemos problemų kontekste, o numatyti veiksmai yra tinkami problemoms spręsti. Lietuvoje nevykdomos kokybiškos kompetencijų poreikio prognozės ir karjeros konsultavimas, tad gyventojų kompetencijos neretai neatitinka rinkos poreikių, gyventojams, ypač vyresnio amžiaus, trūksta skaitmeninių kompetencijų. Programos projekte numatyta investicijas skirti MVG sistemos tobulinimui, siekiant padidinti dalyvavimą joje, bei žemos kvalifikacijos suaugusiųjų, migrantų, pabėgėlių bei kitų pažeidžiamų grupių integravimui į darbo rinką tobulinant jų įgūdžius.
- Uždavinys „Gerinti švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą kiekvienam paslaugas tobulinant infrastruktūrą“ įvertintas kaip tinkamai atliepiantis analizės metu identifikuotas švietimo ir mokymo sistemų infrastruktūros problemas. Mokyklų tinklas nėra optimizuotas, tad dalis mokyklų išleidžia daugiau infrastruktūros išlaidymui negu švietimo kokybės didinimui. Kaimo vietovėse gyvenantiems vaikams trūksta arti namų esančių ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų, įstaigos sunkiai pasiekiamos ir judėjimo negalią turinčių mokinių, be to, 36 proc. pastatų nėra pritaikyti judėjimo negalią turintiems asmenims. Ir bendrojo ugdymo ir profesinėse mokyklose trūksta įrangos ir priemonių kokybiškam ugdymui suteikti. Esamos infrastruktūros nepakanka ir ruošiant švietimo darbuotojus: trūksta laboratorijų, simuliacijų galimybių. Trūksta švietimo pagalbos centrų su tinkama įranga, kad būtų suteikta pagalba mokykloms, mokiniams ir tėvams. Šiai sričiai 2021–2027 m. laikotarpiu Programos projekte numatytos tikslinės investicijos. Bus didinamas švietimo įstaigų prieinamumas, dalis ugdymo įstaigų aprūpinama transporto priemonėmis vaikų pavėžėjimui. Reikiama įranga ir priemonėmis bus aprūpintos ne tik bendrojo ugdymo mokyklos ir profesinio mokymo įstaigos, bet ir pedagogų rengimo centrai. Esama infrastruktūra bus pritaikyta švietimo pagalbos centrų veiklai ir jie bus aprūpinti reikiama įranga.

3. Siekiant užtikrinti darnaus vystymosi horizontalųjį principą rekomenduojama įgyvendinant infrastruktūros plėtros ir mobilumo projektus, skirti dėmesį aplinkosaugai.
4. Moterų ir vyrų lygybės horizontaliojo principo įgyvendinimui rekomenduojama skatinti mokslo ir švietimo įstaigas parengti Lyčių lygybės užtikrinimo planus, skatinti moterų vadovavimą moksliniams tyrimams, jų dalyvavimą konkursuose laisvoms MSI pozicijoms užimti, suteikti pereinanąjį laikotarpį po motinystės ar tėvystės atostogų grįžtantiems darbuotojams bei atlikti tyrimus siekiant nustatyti veiksnius, lemiančius atotrūkį tarp lyčių švietimo ir mokslo srityse.
5. Siekiant užtikrinti nediskriminavimo principą rekomenduojama nustatyti netiesioginę diskriminaciją mažinančius reikalavimus MTEP paramai gauti, taikyti pozityvios diskriminacijos praktikas skatinant pažeidžiamų grupių (asmenų su negalia ar spec. ugdymosi poreikiais, tautinių mažumų bendruomenių atstovai ir pan.) dalyvavimą aukštajame moksle, skatinti „išankstinio įspėjimo“ sistemų diegimą švietimo įstaigose, skatinti švietimo ir mokslo institucijas rengti nediskriminavimo strategijas, ir finansuoti tikslinėms grupėms aktualias MTEP tyrimų sritis.
6. Jaunimo horizontaliojo principo užtikrinimui rekomenduojama skatinti jaunimą domėtis mokslu, naudotis atviros prieigos infrastruktūra ir skatinti jaunimo dalyvavimą švietimo įstaigų valdyme, savanoriavimą, bei mentorystę.
7. Geroji užsienio šalių patirtis, galimi nauji finansavimo metodai, socialinių obligacijų ir kitų finansinių priemonių taikymo Lietuvoje galimybės buvo įvertintos atskirai pateikiamoje atvejo studijoje. Buvo nustatyta, kad pagrindinis naujas socialinių inovacijų ir finansavimo metodas, kuris galėtų būti pritaikytas, yra socialinio poveikio obligacijos. Jos buvo sėkmingai įgyvendintos bent keliose Europos valstybėse, o kiti inovatyvūs finansavimo metodai buvo įvertinti kaip netinkami dėl mažo švietimo ir mokslo sektoriaus pelningumo ir mažos tokių priemonių taikymo galimybės buvo įvardintos įvairiuose vertinimuose bei kitose studijose. Rekomenduojama skirti dėmesį socialinio poveikio obligacijų pilotinių projektų įgyvendinimui naujuoju finansavimo periodu, taip pat dažniausiai panaudojant tradicines, negrąžinamas finansines priemones švietimo ir mokslo sektoriuose.
8. Atsižvelgus į identifikuotas problemas ir ataskaitoje įvardintas galimas sprendimų kryptis, galutinėje ataskaitoje identifikuota 20 priemonių, kurias rekomenduojama įgyvendinti 2021–2027 m. laikotarpiu:
 - Didžiausią naudą, palyginus su kaštais, atneštų priemonės „Pagalba švietimo specialistams“ įgyvendinimas. Mokslo srityje naudingiausia priemonė būtų „Jungimasis į Europos atvirojo mokslo debesį“. Visos nagrinėjamos priemonės atneštų naudą, taigi, rekomenduojama 2021–2027 m. laikotarpiu įgyvendinti visas 20 priemonių.
 - Mokslo srities priemonių įgyvendinimas prisidėtų prie platesnio MTEP įgyvendinimo masto, tyrėjų karjeros patrauklumo didinimo bei jų kompetencijų ugdymo, aktyvesnio Lietuvos mokslininkų įsitraukimo į tarptautinius projektus, prieigos prie duomenų gerinimo bei stipresnių MTEP komercinimo pajėgumų Lietuvos MSI.
 - Švietimo srities priemonių tarpe 9 priemonės yra susijusios su ikimokykliniu, priešmokykliniu ir bendruoju ugdymu. Jų įgyvendinimas prisidės prie mokinių pasiekimų skirtumų mažinimo, kokybiškesnės švietimo pagalbos teikimo, didesnės įtraukties į ugdymą visuose etapuose.
 - 3 priemonės yra susijusios su profesiniu mokymu ir aukštuoju mokslu, jos taip pat prisidės prie didesnės įtraukties bei kokybiškesnių paslaugų teikimo. 2 priemonės yra susijusios su suaugusiųjų švietimu. Jų įgyvendinimas prisidės prie mokymosi visą gyvenimą rodiklio augimo Lietuvoje bei geresnio pažeidžiamų socialinių grupių įtraukimo į darbo rinką.

Vertinimo rekomendacijos

- Rekomenduojama 2021 m. patvirtinti naujus aukštojo mokslo tarptautiškumo prioritetus 2021–2022 m. laikotarpiui, taip pat parengti ir 2023 m. pradžioje patvirtinti naują VSS 2023–2032 m. laikotarpiui.
- Siūloma skirti dėmesį periodiškam mokslininkų atlyginimų didinimui.
- Siūloma įvertinti poreikį finansuoti narystę įvairiuose tarptautiniuose tinkluose ir programose iš biudžeto lėšų.

- Siūloma įvertinti galimybę pakeisti dalies mokslinių tyrimų institutų statusus iš biudžetinių įstaigų į viešąsias įstaigas.
- Siūloma įvertinti poreikį atnaujinti Lietuvos MTI kelrodį.
- Siūloma skirti dėmesį mokytojų atlyginimų kėlimui iš biudžeto lėšų, siekiant padidinti mokytojo profesijos patrauklumą.
- Siūloma įvertinti poreikį parengti finansinės pagalbos priemonių teikimo profesinio mokymo įstaigų mokiniams tvarkos aprašą.
- Siūloma apsvarstyti poreikį dėl nacionalinės edukacijos tyrimų programos sukūrimo.
- Valstybės projektų planavimo būdą būtų tikslinga taikyti veikloms, kurias įgyvendina centralizuotos įstaigos, kai nėra kam konkuruoti tarpusavyje, arba kai svarbu, jog parama pasiektų visus numatomus naudos gavėjus, o ne tik teikiančius geriausias paraiškas. Daugiausiai tokių veiklų numatyta švietimo srityje.
- Konkurso projektų atrankos formą rekomenduojama taikyti tais atvejais, kai numatomi pareiškėjai gali konkuruoti tarpusavyje ir siekiama limituotą sumą skirti tik projektams, turintiems aukščiausius naudos ir kokybės vertinimo balus. Daugiausiai tokių veiklų numatyta mokslo srityje, tačiau kai kuriais atvejais (pvz., vykdant MVG populiarinimo veiklas, finansuojant edukacijos tyrimus ir pan.) konkurso atrankos formą rekomenduojama naudoti ir švietimo priemonių veiklose.
- Atsižvelgus į mokslo ir švietimo sričių specifiką ir limituotas švietimo ir mokslo institucijų galimybes generuoti pajamas, rekomenduojama įgyvendinant visas priemones įgyvendintojams skirti negražinamąją subsidiją.
- Rekomenduojami pareiškėjai ir galimi partneriai atrinkti pagal kiekvienos veiklos specifiką. Švietimo srityje skatinamas NVO įtraukimas.

Vertinimo nauda

Tikimasi, kad vertinimo rezultatai ir rekomendacijos bus naudojami tobulinant investicijų planavimą ir įgyvendinimą 2021–2027 m., siekiant didžiausio ES fondų ir kitų investicijų poveikio, sprendžiant problemas ir siekiant esminių pokyčių švietimo ir MTEPI srityse.

2. Finansinių instrumentų panaudojimo, investuojant Europos Sąjungos fondų lėšas, poveikio vertinimas

Užsakovas: Finansų ministerija

Vertinimą atliko: UAB „ESTEP Vilnius“, 2021 m.

Vertinimo tikslas, uždaviniai, apimtis, metodai

Tikslas

Nustatyti 2007–2020 m. laikotarpiu finansinių priemonių forma investuotų Europos Sąjungos (toliau – ES) fondų, valstybės biudžeto (toliau – VB) ir privataus finansavimo lėšų poveikį Lietuvos ekonomikai, palyginti skirtingų finansinių priemonių efektyvumą, taip pat nustatyti investavimo iš skirtingų finansavimo šaltinių suminį mastą, poveikį bei efektyvumą.

Uždaviniai

- Įvertinti ES fondų, VB lėšų ir kitų finansavimo šaltinių investicijų, įgyvendintų taikant finansines priemones, poveikį Lietuvos ekonomikai, nustatant pagrindinių makroekonominių rodiklių pokyčius bei poveikį Lietuvos ūkio sektorių lygiu.
- Įvertinti skirtingų finansinių priemonių įgyvendinimo efektyvumą.
- Įvertinti finansinių priemonių planavimo, įgyvendinimo ir priežiūros sistemos efektyvumą.

Naudoti metodai

Teorija grįstas poveikio vertinimas, kuriame analizuojama kaip ir kodėl intervencijos veikia, kokie jų rezultatai ir makroekonominis poveikis, kokios yra sėkmės ar nesėkmės priežastys. Pagrindinis vertinimo metodas, taikant teorija grįstą poveikio vertinimą, yra kaitos teorija, nagrinėjanti priežastinius ryšius tarp intervencijų, kitų veiksnių ir stebimų pokyčių. Vertinime taikomą vertinimo metodų rinkinį sudarė kokybiniai ir kiekybiniai metodai. Kokybiniai metodai: intervencijos logikos analizė, kaitos teorija, lyginamoji analizė, atvejo studijos, interviu, apklausa, antrinių duomenų analizė, ekspertinis vertinimas. Kiekybiniai analizės metodai: makro ekonometrinis modeliavimas ir sąnaudų-naudos analizė.

Apimtis

Per laikotarpį nuo 2007 m. iki 2020 m. pabaigos Lietuvoje sukurta ir pritaikyta 61 valstybės finansuojama finansinė priemonė, kuri pilnai ar iš dalies įgyvendinta viešojo finansavimo (ES fondų, valstybės biudžeto, tarptautinių finansinių institucijų) lėšomis

Pagrindiniai vertinimo rezultatai

- Per laikotarpį nuo 2007 m. iki 2020 m. pabaigos Lietuvoje buvo sukurta 61 valstybės remiama finansinė priemonė, kuri pilnai ar iš dalies įgyvendinta viešojo finansavimo (ES fondų, valstybės biudžeto, tarptautinių finansinių institucijų) lėšomis. Bendra investicijų suma, kuri per šias finansines priemones buvo pritraukta iki galutinių naudos gavėjų lygmens, sudaro 5,1 mlrd. Eur, iš jų viešojo finansavimo dalis – 3 mlrd. Eur (59 proc.), privataus kapitalo lėšos – 2,1 mlrd. Eur (41 proc.), todėl bendras finansinių priemonių svėro rodiklis siekia 1,7.
- 2007–2020 m. laikotarpiu finansinės priemonės kaip finansavimo forma daugiausiai buvo taikomos trijose valstybės veiklos srityse: ekonomikos konkurencingumo sričiai teko 46 proc. (1,4 mlrd. Eur) visų per finansines priemones skirtų viešojo finansavimo lėšų, aplinkos sričiai, įskaitant energetinį efektyvumą – 28 proc. (850,7 mln. Eur), žemės ūkio ir maisto pramonės sričiai – 23 proc. (701 mln. Eur). Likusiems sektoriams teko 4 proc. (106,2 mln. Eur).
- Lyginant 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. laikotarpius matomas ryškus finansinių priemonių taikymo išplėtimas tiek finansavimo masto, tiek turinio prasme. Antruoju programiniu laikotarpiu finansinių priemonių skaičius išaugo nuo 11 iki 61, o joms skirtos viešojo finansavimo lėšos padidėjo 2,5 karto: nuo 0,872 mlrd. Eur iki 2,182 mlrd. Eur. Taip pat išsiplėtė sritys, kuriose finansavimas teikiamas per finansines priemones. 2007–2013 m. laikotarpiu finansinės priemonės buvo taikomos skatinant SVV plėtrą, energijos efektyvumą ir žemės ūkio konkurencingumą, o 2014–2020 m. buvo sukurtos naujos finansinės priemonės ES fondų lėšomis finansuojant energetikos efektyvumą viešajame sektoriuje, vandentvarkos, susisiekimo ir kultūros paveldo projektus.

- Finansinės priemonės kaip finansavimo forma priešingai nei subsidijos yra laikomos tvariu finansavimo būdu, nes priklausomai nuo finansinėmis priemonėmis finansuojamų projektų tipo ir rizikos tarp valstybės ir finansų tarpininkų bei kitų privačiųjų investuotojų pasidalijimo, didžioji dalis priemonėms skirtų lėšų per 3-20 metų laikotarpį sugrįžta fondų valdytojams. Remiantis finansinių priemonių valdytojų pateikta informacija, nemokių paskolų dalis atskirų vertintų priemonių portfelyje sudaro tik iki kelių procentų. Vertinimo metu surinkti finansiniai duomenys rodo, kad jau nuo 2012 m. Lietuvoje buvo pradėtos įgyvendinti naujos finansinės priemonės, finansuotos grįžusiomis 2007–2013 m. ES fondų lėšomis. Iš viso nagrinėjamos finansinėms priemonėms įgyvendinti buvo skirta 384,2 mln. Eur grįžusių lėšų, tai sudaro 11 proc. visų finansinėms priemonėms įgyvendinti suteikto viešojo finansavimo.
- Lyginant finansines priemones pagal ekonominio efektyvumo koeficientą, kuris apskaičiuotas, kaip santykis tarp viešojo finansavimo ir papildomai sukurto BVP, buvo nustatyta, kad finansinių priemonių efektyvumo koeficientas intervencijų vykdymo metu yra beveik perpus aukštesnis (siekia 2,6), o pratęsus poveikio prognozę iki 2030 m. – dvigubai didesnis (5), lyginant su atitinkamais subsidijų koeficientais. Tai paaiškinama visų pirma tuo, kad finansinės priemonės kaip pagalbos forma yra nukreipta į gyvybingas, pajamas generuojančias investicijas, priešingai nei subsidijos, todėl jų poveikis pridėtinės vertės augimui yra žymiai didesnis. Be to, garantijų priemonės, kurios sudarė daugiau nei ketvirtadalį visų nagrinjamų finansinių priemonių, turi reikšmingą finansinį daugiklį, pavyzdžiui, kai kurių vertintų priemonių (GIF, GIF2) atveju sverto rodiklis siekia 10.
- Palyginimas pagal sverto rodiklį (t. y. finansinių priemonių įgyvendinimui pritrauktas privataus kapitalo lėšas) rodo, kad 2007–2020 m. laikotarpiu Lietuvoje įgyvendintų skolinių finansinių priemonių svertas svyruoja nuo 1 iki 5, rizikos kapitalo investicijų – nuo 1 iki 4,2, o garantijų – nuo 1 iki 10,22. Tačiau tik trečdalis nagrinjamų priemonių (20) sverto rodiklis yra aukštesnis nei 2, todėl galima teigti, kad finansinių priemonių potencialas pritraukti papildomą kapitalą valstybės tikslų įgyvendinimui kol kas nėra pilnai išnaudojamas.
- Vertinimo metu buvo išskirti keli svarbiausi rinkos trūkumai, kurie 2007–2020 m. laikotarpiu buvo sprendžiami diegiant finansines priemones Lietuvoje. Pirma, SVV priėjimas prie išorinių finansavimo šaltinių Lietuvoje yra vienas prasčiausių visoje ES – 14 proc. SVV negalėjimą pasiskolinti lėšų nurodo kaip didžiausią veiklos problemą (ES vidurkis – 8 proc.). Lietuvos finansų sistemos struktūra nulemia, kad Lietuvos ekonomika ir atskirų verslo subjektų veiklos bei plėtros galimybės finansavimo pritraukimo požiūriu labiausiai yra priklausomos nuo bankų kreditavimo. Finansavimo trūkumą lemia aukštas komercinių bankų paskolų paraiškų atmetimo procentas. Visos 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. laikotarpiais INVEGOS, EIF ir 2020 m. įsteigtos VIVA finansinės priemonės buvo nukreiptos į įmonių galimybių gauti išorinį finansavimą didinimą. Valstybės finansuojamos priemonės apėmė įvairius produktus: paskolas, finansinę nuomą (lizingą), faktoringą, rizikos kapitalą, garantijas, sutelktinį finansavimą. Įgyvendintos priemonės, priklausomai nuo ekonomikos ciklo, analizuojamu laikotarpiu padidino paskolų skaičių rinkoje nuo dešimtadalio iki pusės visų per metus rinkoje išduotų paskolų.
- Antras rinkos trūkumas, kuris buvo sprendžiamas finansinėmis priemonėmis, yra rizikos kapitalo investicijų stygius Lietuvoje. Iki 2010 m. rizikos ir privataus kapitalo investicijų nuo BVP rodiklis Lietuvoje nesiekė net 0,01 proc., kai ES vidurkis buvo 0,33 proc. Nuo 2010 m. pradėtos įgyvendinti EIF ir INVEGOS finansinės priemonės buvo svarbiausias veiksnys, paskatinęs rizikos kapitalo rinkos ir startuolių ekosistemos plėtrą Lietuvoje bei visame Baltijos šalių regione. Per vertinamą laikotarpį lėšų, per rizikos ir privataus kapitalo fondus pritrauktų į investicijas Lietuvos teritorijoje, išaugo 30 kartų iki 0,3 proc. BVP, o 2019 m. pagal privataus ir rizikos kapitalo investicijas Lietuva buvo penkta tarp septyniolikos Centrinės ir Vidurio Europos šalių – po Estijos, Lenkijos, Rumunijos ir Serbijos.
- Trečias rinkos trūkumas, kuris buvo sprendžiamas finansinių priemonių pagalba, didelis investicijų į energetinį efektyvumą, visų pirma, daugiabučių namų modernizavimą, poreikis ir šio sektoriaus nefinansavimas rinkoje. Finansavimo trūkumas vien daugiabučių namų

modernizavimo srityje 2014–2020 m. laikotarpiu siekė 1 mlrd. Eur. Finansinių priemonių poveikis siekiant sumažinti energijos suvartojimą buvo išties reikšmingas. Analizuojamu laikotarpiu iš viso buvo įkurti 6 fondai, kurių lėšomis įgyvendinamos finansinės priemonės, tiesiogiai skirtos energijos efektyvumo gerinimui renovuojant pastatus – daugiabučius namus, studentų bendrabučius, centrinės valdžios viešuosius pastatus bei savivaldybių viešuosius pastatus. Per 2009–2020 m. laikotarpį energetinio efektyvumo didinimo tikslams per finansines priemones buvo skirta virš 850 mln. Eur viešojo finansavimo lėšų. Svarbiu pasiekimu reikia laikyti tai, kad per dešimtmetį sukūrus stabilų projektų srautą, gebėjimus ir kredito istoriją vertinamo laikotarpio pabaigoje buvo sudarytos prielaidos į energetinio efektyvumo finansavimą pritraukti ir privataus kapitalo lėšas. Renovacijos projektai prisideda ir prie Nacionalinio klimato kaitos ir energijos plano tikslų siekimo, taupant ŠESD. Iki 2020 m. pabaigos, įgyvendinant finansines priemones energetinio efektyvumo srityje, buvo sutaupyta 86 620 t CO₂.

- **Nustatytas poveikis.** Taikant makroekonometrinių modeliavimą ir įvertinus tiesioginius bei netiesioginius nagrinėjamų finansinių priemonių efektus Lietuvos ekonomikai buvo apskaičiuota, kad per 2009–2020 m. laikotarpį buvo sukurta beveik 9 mlrd. Eur papildomo BVP nominaliąja išraiška, o pratęsus poveikio prognozę iki 2030 m. suminis priemonių efektas BVP per 2009–2030 m. viršys 17 mlrd. Eur. Šie įvertinimai leidžia teigti, kad 2009–2020 m. laikotarpiu finansinės priemonės lėmė vidutiniškai 1,9 proc. didesnę šalies metinį nominalaus BVP augimą, lyginant su scenarijumi be finansinių priemonių. Analizuojamu laikotarpiu grynoji finansinių priemonių nauda, gaunama iš papildomai generuoto BVP, atimant sąnaudas (finansinėms priemonėms įgyvendinti skirtas viešąsias ir privačiąsias lėšas), sudaro vidutiniškai 1 proc. papildomo metinio nominalaus BVP.
- Dėl didžiausio finansinio šoko, stipriausias poveikis stebimas 2020 m., kuomet dėl finansinių priemonių buvo sukurta 3,4 proc. nominalus BVP.
- Finansinės priemonės, skirtos energetiniam efektyvumui duoda ne tik tiesioginį poveikį BVP augimui, visų pirma, per statybų sektoriaus pridėtinės vertės augimą, bet turi reikšmingus antrinius efektus. Vertinime apskaičiuota, kad dėl sutaupytos energijos poveikio žaliavų importo mažėjimui finansinių priemonių, skirtų energetiniam efektyvumui, poveikis šalies BVP iki 2030 m. sudarys virš 1,8 mlrd. Eur.
- Finansinės priemonės turėjo teigiamą poveikį socialiniams rodikliams. Apskaičiuota, kad iš viso per 2009–2020 m. laikotarpį dėl įgyvendintų finansinių priemonių buvo naujai sukurta ir išsaugota apie 18 tūkst. darbo vietų, o tai lėmė apie 1,2 proc. mažesnę nedarbo lygį šalyje. Be to, stebimas reikšmingas poveikis darbo užmokesčio didėjimui – modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl vertinamų intervencijų 2020 m. pabaigoje vidutinis metinis realus bruto darbo užmokestis buvo 22,8 Eur didesnis, lyginant su scenarijumi be finansinių priemonių, ir lėmė 2 proc. didesnę darbo užmokestį šalyje.
- Dėl įgyvendintų finansinių priemonių paskatintos ekonomikos (tiesioginio poveikio vartojimui, importui ir užimtumui) didėjo valdžios pajamos iš tiesioginių ir netiesioginių mokesčių. Apskaičiuota, kad iki 2020 m. buvo gauta 3,1 mlrd. Eur papildomų valdžios pajamų, o iki 2030 m. prognozuojama – 6,5 mlrd. Eur.

Vertinimo rekomendacijos

- Vertinimo ataskaitoje rekomenduojama nustatyti bendrą Nacionalinių plėtros įstaigų (NPI) ilgalaikio skatinamojo finansavimo strategiją, uždavinius, finansavimo planą, įgyvendinimo stebėseną; taip pat – su šia strategija suderinti NPI ir kitų viešąjį finansavimą teikiančių bei investicijų skatinimo politiką įgyvendinančių institucijų veiklos kryptis. Tikimasi, kad šio strateginio siūlymo įgyvendinimas ir koordinuotos pastangos įgyvendinti bendrą skatinamojo finansavimo strategiją padėtų mobilizuoti didesnes privačių investuotojų, įskaitant institucinių, ir tarptautinių finansinių institucijų, lėšas valstybės tikslų įgyvendinimui.
- Finansinės priemonės vaidina svarbų vaidmenį mažinant naudos gavėjų priklausomybę nuo subsidijų, su sąlyga, kad šios priemonės ir subsidijos yra tinkamai suderintos ir nekonkuruoja tarpusavyje. Vertinimo metu buvo nustatyta atvejų, kai finansinės priemonės buvo nepaklausios, nes tikslinei grupei buvo prieinamos tiems patiems tikslams skiriamos subsidijos, todėl rekomenduojama atsakingoms institucijoms užtikrinti, kad sukūrus finansinę

priemonę tuo pat metu galutiniams naudos gavėjams nebūtų teikiamas patrauklesnis finansavimas subsidijų forma.

- Institucinė finansinių priemonių administravimo sistema Lietuvoje yra išskaidyta, tarp skirtingų institucijų veiksmų ir vykdomų finansinių priemonių trūksta koordinavimo, vyrauja konkuravimo, o ne bendradarbiavimo kultūra, tarp NPI trūksta dalijimosi patirtimi. Kadangi efektyviai veikianti finansinių priemonių administravimo sistema yra viena esminių sąlygų (greta nuoseklaus pačių intervencijų suplanavimo, palankios socialinės ekonominės aplinkos) užtikrinanti sklandų finansinių priemonių įgyvendinimą ir joms nustatytų tikslų pasiekimą, todėl rekomenduojama peržiūrėti NPI įstatymą ir jį įgyvendinančius teisės aktus, siekiant sudaryti institucines prielaidas vieningam ir integruotam finansinių priemonių įgyvendinimui. Užsienio šalių praktika rodo, kad daugelyje šalių judama link finansinių priemonių valdymo konsolidavimo, steigiant vieną stiprų strateginį nacionalinį plėtros banką ar fondą (Latvijos, Danijos, Škotijos pavyzdžiai) arba apjungiant skirtingas NPI į įmonių grupę ir paskiriant patronuojančią bendrovę (Lenkijos pavyzdys).

Vertinimo nauda

Tikimasi, kad vertinimo rezultatai ir rekomendacijos bus naudojami tobulinant ES investicijų planavimą ir įgyvendinimą 2021–2027 m. ir prisidės prie Nacionalinio pažangos plano uždavinio, skirto plėtoti finansų rinkas, spręsti finansavimo, investicijų į verslo bei ilgalaikius valstybės projektus stokos problemą, skatinti tvarius finansus, įgyvendinimo.

3. Europos Sąjungos fondų ir kitų investicijų į švietimo ir mokslo infrastruktūrą masto ir poveikio vertinimas

Užsakovas: Lietuvos Respublikos finansų ministerija (FM)

Vertinimą atliko: UAB „BGI Consulting“, 2021 m.

Vertinimo tikslas, uždaviniai, apimtis, metodai

Vertinimo tikslas – nustatyti Europos Sąjungos (ES) fondų ir kitų investicijų į švietimo infrastruktūrą, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) infrastruktūrą bei švietimo ir MTEPI informacinių technologijų (toliau – IT) infrastruktūrą mastą ir poveikį bei galimas investicijų į šią infrastruktūrą kryptis ateityje.

Vertinimo uždaviniai:

1. Įvertinti ES fondų ir kitų finansavimo šaltinių investicijų į švietimo infrastruktūrą, MTEPI infrastruktūrą ir IT infrastruktūrą pakankamumą ir tinkamumą.
2. Įvertinti ES fondų ir kitų finansavimo šaltinių investicijų į švietimo infrastruktūrą, MTEPI infrastruktūrą ir IT infrastruktūrą efektyvumą ir poveikį.
3. Pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl investicijų į švietimo infrastruktūrą, MTEPI infrastruktūrą ir IT infrastruktūrą poreikio ir šios infrastruktūros efektyvesnio panaudojimo galimybių ateityje.

Apimtis

2004–2020 m. laikotarpiu įvairių finansavimo šaltinių lėšomis finansuotos investicijos, skirtos švietimo ir MTEPI infrastruktūros plėtrai ir (ar) atnaujinimui. Vertinime analizuota trijų tipų infrastruktūra: (1) pastatai ir patalpos (jų statyba, rekonstrukcija ar remontas), (2) fizinė įranga (įrenginiai, baldai, kitos materialios priemonės), (3) IT įranga (kompiuterinė technika ir programinė įranga).

Naudoti metodai

Dokumentų, antrinių šaltinių, statistikos ir stebėsenos duomenų, viešai prieinamos informacijos analizė, anketinės apklausos, pusiau struktūruoti interviu, sąnaudų efektyvumo analizė, intervencijų logikos analizė, statistinė analizė, metaanalizė, ekspertinis vertinimas, atvejo studija.

Pagrindiniai vertinimo rezultatai

- 2004–2020 m. laikotarpiu **bendras investicijų į švietimo ir MTEPI infrastruktūrą mastas siekė daugiau nei 2,5 mlrd. Eur**. Šios investicijos buvo finansuotos skirtingų finansavimo šaltinių – ES fondų, valstybės investicijų programų, Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo programų, Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų bei ES sektorių programų – lėšomis. 1,4 mlrd. Eur buvo skirta tik švietimo infrastruktūrai, virš 431 mln. Eur – tik MTEPI infrastruktūrai, daugiau nei 693 mln. Eur – kompleksinei universitetų (studijų ir MTEPI) infrastruktūrai. 2007–2020 m. laikotarpiu **į IT infrastruktūrą švietime ir MTEPI investuota ne mažiau kaip 124 mln. Eur ES fondų lėšų**.
- 2004–2020 m. laikotarpiu ikimokykliniam ugdymui (*toliau – IU*) skirta apie 115 mln. Eur, iš kurių beveik **84 mln. Eur** buvo finansuota **ES fondų (9 priemonių) lėšomis**. Analizuojamos ES fondų investicijos į IU infrastruktūrą **daugiausiai prisidėjo prie IU kokybės gerinimo**, kadangi sudarė sąlygas pagerinti IU programų vykdymo materialines sąlygas reikšmingoje dalyje šalies teritorijos, prisidėjo prie ugdymo formų įvairovės didinimo, darbuotojų kvalifikacijos ir (ar) kompetencijų tobulinimo. Vis dėlto, ES investicijos tik **iš dalies prisidėjo prie IU prieinamumo didinimo**, kadangi šių nepakako reikšmingam IU aprėpties padidėjimui pasiekti, investicijos ne visais atvejais prisidėjo prie IU prieinamumo specialiujų ugdymosi poreikių (*toliau – SUP*) turintiems vaikams didinimo, o investicijų indėlių į IU prieinamumo didinimą dalyje atvejų ribojo investicijų į pastatus ir patalpas kompleksiskumo trūkumas.
- Bendrajam ugdymui (*toliau – BU*) analizuojamu laikotarpiu skirta apie 634 mln. Eur, iš kurių beveik **290 mln. Eur** buvo finansuota **ES fondų (20 priemonių) lėšomis**. Analizuojamos ES fondų investicijos sudarė sąlygas reikšmingai išplėsti BU materialinę bazę ir pagerinti BU programų vykdymo materialines sąlygas reikšmingoje dalyje šalies savivaldybių ir BUM, todėl **prisidėjo prie BU kokybės gerinimo**. Taip pat investicijos

prisidėjo prie BUM aplinkos išlaikymo lėšų sutaupymo, IT panaudojimo mokymo procese didėjimo, mokinių susidomėjimo technologiniais, gamtos mokslais ir (ar) meniniu ugdymu didėjimo. Vis dėlto, kai kuriais atvejais investicijų indėlį į BU kokybės gerinimą riboja nepakankamai efektyvus investicijomis išplėstos ir (ar) atnaujintos infrastruktūros naudojimas. ES fondų investicijos į BU infrastruktūrą **iš dalies prisidėjo prie BU prieinamumo didinimo** – mokyklos buvo aprūpintos didele įvairove mokymo(si) priemonių ir mokinių pavėžėjimo paslaugos užtikrinimui reikalingais mokykliniais autobusais. Vis dėlto, dalyje atvejų susidurta su investicijų į pastatus ir patalpas kompleksiško trūkumu bei investicijų fragmentiškumu aprūpinant BUM mokymo(si) priemonėmis. Dėl nepakankamos įsigytų transporto priemonių atitikties BUM ugdymo turiniui ir procesui bei kontekstui identifikuoti iššūkiai, susiję su mokinių pavėžėjimu. Taip pat, ne visa BU infrastruktūra pritaikyta skirtingus SUP, ypač judėjimo negalia, turinčių mokinių poreikiams.

- Neformaliojo vaikų švietimui ugdymui (*toliau – NVŠ*) analizuojamu laikotarpiu skirta apie 42 mln. Eur, iš kurių virš **31 mln. Eur** buvo finansuota **ES fondų (7 priemonių) lėšomis**. Analizuojamos ES fondų investicijos sudarė sąlygas pagerinti NVŠ programų vykdymo materialines sąlygas ir padidinti infrastruktūros pajėgumus, todėl **prisidėjo prie NVŠ prieinamumo didinimo**, kuriam reikšmingos įtakos turėjo **investicijos į UDC steigimą kaimo vietovėse**. Taip pat ES investicijos leido padidinti NVŠ vietų skaičių įstaigose. Visgi, NVŠ skiriamo finansavimo apimčių skirtumai tarp savivaldybių sąlygoja netolygų NVŠ prieinamumą šalyje, taip pat mokinių galimybes dalyvauti NVŠ riboja didelis mokymosi krūvis BUM. ES fondų investicijos iš dalies prisidėjo ir prie **NVŠ įvairovės didinimo**, kadangi sudarė sąlygas atnaujinti NVŠ teikimo formas ir pradėti teikti naujas paslaugas. Vis dėlto, nepaisant pastaraisiais metais augančio dėmesio STE(A)M krypčių NVŠ, didžioji dalis investicijų teko labiausiai paplitusių – meninio ir sportinio ugdymo – NVŠ programų vykdymui reikalingai infrastruktūrai.
- Profesiniam mokymui (*toliau – PM*) analizuojamu laikotarpiu skirta apie 231 mln. Eur, iš kurių apie **210 mln. Eur** buvo finansuota **ES fondų (11 priemonių) lėšomis**. ES fondų investicijos sąlygojo reikšmingą PM materialinės bazės išplėtimą, prisidėjo prie PM vietų skaičiaus įstaigose didėjimo bei sudarė sąlygas pradėti vykdyti naujas formaliojo ir neformaliojo tęstinio PM programas, todėl prisidėjo prie **PM prieinamumo didinimo**. Bendri investicijomis modernizuotos PM infrastruktūros pajėgumai netgi viršijo bendrą PM paklausą. Analizuojamos investicijos prisidėjo prie **PM atitikties darbo rinkos poreikiams didinimo, kokybės gerinimo ir PM paklausos didėjimo** investicijas gavusiose PMĮ. Visgi, investicijų poveikį riboja **neefektyvus investicijomis išplėstos ir (ar) atnaujintos infrastruktūros naudojimo rizika**, susijusi su PM mokinių skaičiaus mažėjimu ir PMĮ reorganizacija.
- Studijų infrastruktūrai analizuojamu laikotarpiu skirta apie 234 mln. Eur. Apie **55 mln. Eur ES fondų (10 priemonių) lėšų** buvo skirta koleginių studijų infrastruktūrai. ES fondų investicijos buvo pakankamos siekiant užtikrinti infrastruktūros atitiktį šiuolaikiniams standartams bei prisidėjo prie IT panaudojimo studijų procese didinimo, todėl prisidėjo prie **studijų kokybės gerinimo, atitikties darbo rinkos poreikiams didinimo** bei **patrauklumo didėjimo** investicijas gavusiose kolegijose. Investicijos palietė didžiąją dalį valstybinių kolegijų, todėl **iš dalies prisidėjo prie koleginių studijų prieinamumo didinimo**. Vis dėlto, dėl sparčiai mažėjančio studentų skaičiaus regionuose sunku užtikrinti platų studijų pasirinkimą, aukštą studijų kokybę ir reikalingų specialistų pasiūlą, atsiranda **neefektyvus ES fondų investicijomis sukurtos ir (ar) atnaujintos kolegijų infrastruktūros panaudojimo rizika**.
- Į universitetų infrastruktūrą analizuojamu laikotarpiu investuota 1,002 mlrd. Eur ES fondų lėšų, iš kurių 145,1 mln. Eur teko tik studijų infrastruktūrai, 436,8 mln. Eur – tik MTEPI infrastruktūrai, 420 mln. Eur – kompleksinei universitetų (studijų ir MTEPI) infrastruktūrai. Tik į studijų infrastruktūrą investuota **14 ES fondų priemonių lėšos**. ES fondų investicijos sudarė sąlygas **studijų kokybės gerinimui** didžiausią potencialą turinčiuose universitetuose, reikšmingai pagerino studijų vykdymo materialines sąlygas bei prisidėjo prie IT

panaudojimo studijų procese didinimo. Išaugo studijų atitiktis darbo rinkos poreikiams ir studijų programų patrauklumas. Analizuojamos investicijos palietė didžiąją dalį valstybinių universitetų, todėl **iš dalies prisidėjo prie universitetinių studijų prieinamumo didinimo**. Vis dėlto, dėl nepakankamų sąsajų tarp universitetų ilgalaikio turto valdymo bei naudojimo ir universitetų tinklo optimizavimo egzistuoja **neefektyvaus ES fondų investicijomis sukurtos ir (ar) atnaujintos universitetinių studijų infrastruktūros panaudojimo rizika**.

- Iš visų į švietimo infrastruktūrą skirtų investicijų apie 156 mln. Eur buvo skirta mišriai (daugiau nei vieną švietimo lygmenį apimančiai) infrastruktūrai, 11 mln. Eur – suaugusiųjų švietimo infrastruktūrai.
- 2004–2020 m. laikotarpiu apie 651,33 mln. Eur buvo skirta universitetų MTEPI infrastruktūrai. Virš 230 mln. Eur teko privačiam sektoriui, apie 92 mln. Eur – mokslo tyrimų institutams (*toliau – MTI*), apie 155 mln. Eur – kitiems MTEPI subjektams (klasteriams, asociacijoms, verslo inkubatoriams ir pan.). **ES fondų investicijos į MTEPI infrastruktūrą 2004–2020 m. laikotarpiu sudarė 871,64 mln. Eur**, iš kurių tik MTEPI infrastruktūrai teko 375 mln. Eur, kompleksinei universitetų (studijų ir MTEPI) infrastruktūrai – apie 496 mln. Eur. Į MTEPI infrastruktūrą investuota **25 ES fondų priemonių** lėšos. ES fondų investicijos svariai prisidėjo prie mokslo ir verslo bendradarbiavimo MTEPI srityje stiprinimo, glaudesnių ryšių su užsienio partneriais, mokslo ir studijų integracijos didinimo bei pajėgumų komercinti MTEPI rezultatus stiprinimo ir įmonių konkurencingumo didinimo. Taip pat analizuojamos investicijos prisidėjo prie pajamų iš inovatyvių produktų ir (ar) paslaugų augimo. Vis dėlto, investicijų į MTEPI infrastruktūrą indėlį į ekonomikos konkurencingumo didinimą ir žinių visuomenės kūrimą riboja tokie veiksniai, kaip santykinai mažas MTEPI veiklą vykdančių privačių verslo subjektų skaičius Lietuvoje, paskatų mokslo ir studijų institucijoms stoka proaktyviai ieškoti verslo partnerių ir vykdyti bendrus mokslo ir verslo projektus bei nepakankami žmogiškieji ištekliai.

Vertinimo rekomendacijos

Siekiant tinkamai investuoti į švietimo infrastruktūrą (įskaitant ir IT infrastruktūrą) ir užtikrinti efektyvesnio jos panaudojimo galimybes ateityje, **rekomenduojama**:

- kompleksiskai investuoti į tos pačios įstaigos infrastruktūrą, užtikrinant, kad nauja ir (ar) atnaujinta infrastruktūra būtų prieinama daugumai atitinkamos tikslinės grupės atstovų;
- tobulinti vidines švietimo įstaigų materialinių išteklių valdymo sistemas, kurios leistų efektyviai organizuoti riboto skaičiaus mokymo(si) priemonių naudojimą;
- investuoti į universalių, įvairioms reikmėms lengvai pritaikomų edukacinių erdvių kūrimą;
- įpareigoti investicijų subjektus ar jų steigėjus užtikrinti finansavimą minėtos infrastruktūros atnaujinimui;
- net ir centralizuotu būdu įsigyjant infrastruktūrą konkrečių priemonių poreikį derinti su įstaigų atstovais, suteikiant galimybę iš tam tikro prioritetinio priemonių sąrašo pasirinkti įstaigos ugdymo turinį, formas ir kontekstą labiausiai atitinkančias priemones bei kiekybiškai apibrėžti SUP turintiems asmenims reikalingos infrastruktūros poreikį;
- reguliariai tobulinti mokytojų IT gebėjimus, teikti metodinę pagalbą dėl naujų mokymo(si) priemonių integravimo į ugdymo procesą, didinti mokytojų sąmoningumą dėl ugdymo turinio ir formų atnaujinimo svarbos, aiškiai komunikuojant naujų mokymo(si) priemonių naudojimo tikslus ir naudą;
- ateities investicijas į IU infrastruktūrą pirmiausiai nukreipti ugdymo prieinamumo didinimui, orientuojantis į vietas, pasižyminčias santykinai didžiausia paslaugų paklausa, bet mažiausiu jų prieinamumu;
- investuoti į IU programas vykdančių įstaigų įvairių tipų infrastruktūros pritaikymą SUP, ypač judėjimo negalia, turinčių vaikų poreikiams, įskaitant su SUP turinčiais vaikais dirbančių švietimo pagalbos specialistų darbo vietų infrastruktūrą, šių vaikų integraciją IU didinančias paslaugas;
- planuoti investicijas į infrastruktūrą atsižvelgiant į konkrečių vietovių socialinį-ekonominių-demografinį kontekstą bei švietimo įstaigų tinklo ypatumus;

- diegti naujas mokymosi aplinkas, pavyzdžiui, hibridines mokymosi erdves, lauko erdves, universalias mokymosi aplinkas, STE(A)M ugdymui pritaikytas erdves.

Strateginiu lygmeniu siūloma:

- infrastruktūros plėtrai ir (ar) atnaujinimui skirtas investicijas pirmiausia nukreipti į BUM, pasižyminčias pakankamai dideliu ir nemažėjančiu mokinių skaičiumi;
- imtis priemonių PM paklausos regionuose didinimui, SPMC prieinamumo išorės subjektams ir jų rinkoje teikiamų paslaugų žinomumo plačiajai visuomenei didinimui;
- ieškoti būdų po reorganizacijos atsiradusią perteklinę PMI infrastruktūrą panaudoti alternatyviai ar perduoti kitoms reikmėms;
- didinti koleginių studijų programų atitiktį darbo rinkos poreikiams ir jų patrauklumą;
- ieškoti alternatyvių kolegijų infrastruktūros įveiklinimo būdų, suteikiant prieigą prie infrastruktūros ir skatinant ja naudotis išorės subjektus;
- įvertinti esamos infrastruktūros apimtis ir naudojimo lygį, įskaitant ne studijų ir mokslo paskirties infrastruktūros apimtis, naudojimo lygį ir tolimesnio naudojimo galimybes;
- ieškoti būdų didinti universitetų bendradarbiavimą infrastruktūros panaudojime tarpusavyje bei su kitais subjektais, didinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą, spręsti tyrėjų trūkumo universitetuose problemą.

Siekiant tinkamai investuoti į MTEPI infrastruktūrą (įskaitant ir IT infrastruktūrą) ir užtikrinti efektyvesnio jos panaudojimo galimybes ateityje, **rekomenduojama:**

- remti tradicinių pramonės sektorių persiorientavimą į žinioms imlią ir inovacijomis grįstą gamybą ir, atitinkamai, aukštos pridėtinės vertės produktų gamybą ir (ar) paslaugų teikimą;
- remti naujų, inovatyvių įmonių atsiradimą Lietuvoje;
- remti MTEPI idėjų vystymą versle, nukreipiant jaunas inovatyvias įmones į verslo angelų tinklus, akceleratorius, rizikos kapitalo fondų valdytojus;
- toliau didinti verslo įmonių paskatas naudotis atviros prieigos MTEPI infrastruktūra;
- keisti tyrėjų veiklos vertinimo kriterijus, didinant paskatas vykdyti bendrus mokslo-verslo projektus;
- finansuoti MTEPI infrastruktūros, kuri būtų skirta prototipų kūrimui, jų testavimui ir demonstravimui, kūrimą;
- užtikrinti investicijas į esamos MTEPI infrastruktūros atnaujinimą, siekiant atliepti infrastruktūros nudėvėjimą;
- didinti investicijas į žmogiškuosius išteklius, siekiant pritraukti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjus iš užsienio;
- gerinti tyrėjų darbo sąlygas: didinti atlyginimus, mažinti „pleištus“ tarp dėstymo ir mokslinių tyrimų veiklų, mažinti mokslinių tyrimų administravimo našta bei didinti finansavimą aukšto lygio MTEPI projektų vykdymui.

Strateginiu lygmeniu siūloma:

- skatinti aktyviau kurti ir taikyti MTEP grįstas inovacijas įmonėse;
- didinti mokslo ir studijų institucijų veiklos viešinimą, plėsti paskatas tyrėjams vykdyti bendrus mokslo ir verslo projektus, atnaujinti nusidėvėjusią MTEPI infrastruktūrą;

gerinti žmogiškųjų išteklių situaciją MTEPI srityje.

Vertinimo nauda

Tikimasi, kad vertinimo rezultatai ir rekomendacijos bus naudojami tobulinant investicijų planavimą ir įgyvendinimą 2021–2027 m., siekiant didžiausio ES fondų ir kitų investicijų poveikio, sprendžiant problemas ir siekiant esminių pokyčių švietimo ir MTEPI srityse.